

42. Церква і національне відродження / редкол.: І. Ф. Курас (голова), А. Л. Зінченко, М. В. Попович, М. Ф. Рибачук та ін. – К. : Ін-т нац. відносин і політології АН України, 1993. – 408 с.

N. V. Semerhei

RELIGIOUS IDEA, SPIRITUAL PRACTICE AND CHURCH LIFE IN UKRAINIAN NATIONAL-CULTURAL REVIVAL EPOCH OF THE SECOND HALF OF THE 19th CENTURY: HISTORIOGRAPHY INTERTEXT

The proposed studio is devoted to the disclosure of the main historiographical characteristics of the development of religion, spirituality, church, sacredness, and religious thought at the time of the Ukrainian national-cultural revival of the second half of the 19th century. The main intention of the article is to present a thematic representation of the spiritual and religious life of Ukrainian lands in the second half of the 19th century in the historiographical tradition. The author analyzes the content of the thematic national historiographical dialogue on the problems of studying the peculiarities of the development of church institutions, parish history, the activity of church-religious fraternities and the development of religious education, church-religious factors in the formation of the spiritual and cultural identity of Ukrainian society. An important place is devoted to the study of the display of church and religious themes in the creative heritage of leading contemporary state-cultural figures (M. Dragomanov, I. Franko, etc.), to determine the place and role of the church in the national-cultural and state-political processes of the second half of the 19th century.

The attention was paid to the coverage of historians of the social platform in the activities of church institutions, both in the West Ukrainian lands and in the 19th century in the Russian Ukraine. It is concluded that political aspects are dominant in the thoughts of historians about church-religious life, its place and role in the national-cultural revival of Ukraine in the second half of the 19th century.

Keywords: religious studies, religion, church, spirituality, clergy, national-cultural revival of Ukraine, historiography, historiographical image, historiographical dialogue, culture, sacred, secular, national, universal, spiritual and cultural identity.

Надійшла до редакції 11 липня 2017 року

* * *

УДК 329(477.53)15:930.25 «1920»

Д. В. Стаценко

УКРАЇНСЬКА КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ НА ПОЛТАВЩИНІ У СВІТЛІ АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ (ПЕРША ПОЛОВИНА 1920-Х РОКІВ)

У статті на основі неопублікованих архівних документів розкрито форми діяльності та процес сходження з політичної арени Полтавщини партійних осередків Української комуністичної партії (УКП). Акцентовується увага на особливостях ідеології партії, поглядах на національне питання, що зумовили конфліктогенність її існування в умовах більшовицької диктатури. Особливу увагу приділено аналізу виявів політичної активності укаїстів на місцях в умовах фактичної відсутності розгалуженої партійної мережі в регіоні. У зв'язку з цим показано причетність радянських спецслужб до процесу внутрішнього розкладання цієї політичної сили шляхом провокацій, репресивного тиску, дискредитації окремих її членів тощо. З'ясовано причини критики внутрішньої політики більшовицької влади членами та симпатиками УКП. Простежено спроби організованих виступів проти заходів радянської влади та їх наслідки. На основі архівних матеріалів у статті персоналізовано процеси партійного життя, внутрішні зв'язки та конкретні події партійної історії. У результаті втілення більшовиками курсу на формування однопартійної системи політичний шлях УКП завершився самоліквідацією й входженням залишків організації укаїстів Полтавщини до лав правлячої більшовицької партії.

Ключові слова: Українська СРР, Полтавська губернія, Полтавщина, Українська комуністична партія – УКП, Комуністична партія більшовиків України – КП(б)У, Всеукраїнська надзвичайна комісія – ВУЧК (чрезвычайная -рос.), Державне політичне управління – ДПУ.

Однією з актуальних проблем у вітчизняній історичній науці є з'ясування діяльності та сходження з політичної арени українських прорадянських політичних партій у період становлення більшовицької диктатури в регіональному вимірі. Вони сповідували близьку до більшовицької ліворадикальну ідеологію, підтримували класову радянську модель організації влади, ідею світової соціалістичної революції, й, водночас, обстоювали національно-державну окремішність України.

З огляду на це метою статті є аналіз діяльності та припинення існування Української комуністичної партії на Полтавщині у першій половині 1920-х років. Для її реалізації й розв'язання дослідницьких завдань використано автентичні архівні документи Державного архіву Полтавської області. У фонді Полтавського губернського комітету КП(б)У відкриті інформаційно-аналітичні документи ДПУ, інформація партійних органів із місць про політичну ситуацію на Полтавщині тощо. Автор зберігає при цитуванні особливості орфографії та стилістики документів, написання власних імен.

Питання становлення однопартійної системи в радянській Україні з ліквідацією політичних конкурентів більшовиків знайшли висвітлення в низці наукових досліджень. Зауважимо, що окремі аспекти вказаної проблематики на регіональному рівні фрагментарно розглядалися в працях Л. Бабенко, С. Ляхівненка [1], В. Ревеуга [2] та ін.

Архівні джерела свідчать, що Українська комуністична партія (далі УКП. – Авт.) упродовж першої половини 1920-х років вже не мала потужної розгалуженої організаційної мережі на теренах Полтавщини. Також слід констатувати невисоку політичну активність та незначну популярність серед населення. Радянські спецслужби – органи ВУЧК–ДПУ на місяцях, здійснювали нагляд як за її осередками загалом, так і за окремими особами, що належали до УКП. Про негативне ставлення більшовицького режиму до УКП свідчить той факт, що в офіційних документах радянських спецслужб вона, поряд з іншими, зараховувалася до числа «антирадянських». Отже, попри схожу ідеологію, яка базувалася на засадах марксизму, більшовики розглядали її як ворожу політичну силу.

Динаміка діяльності укапістів на території Полтавської губернії була нерівномірною. На тлі затухаючої активності водночас відбувалися резонансні ексцеси. Так, у липні 1920 року набув розголосу вихід із КП(б)У практично всього складу керівництва і рядових працівників Кобеляцького повітового партійного комітету й повітового виконавчого комітету та їх перехід до УКП. Демарш на Кобеляччині не був випадковим. Специфікою керівної верхівки повітової організації КП(б)У на чолі з Далеким (справжнє ім'я Іван Майстренко. – Авт.) була належність у минулому до Української комуністичної партії (боротьбистів). Як зауважували більшовики, ця місцева «публіка» так і не зреклася повністю від боротьбистських переконань [2, с. 149; 7, арк. 4 зв.].

Партійно-політичне керівництво регіону в особі президії Полтавського губкому КП(б)У намагалася вжити заходів для виправлення ситуації, що склалася в Кобеляках й запобігти її дестабілізуючого впливу на інші більшовицькі парторганізації. Серед іншого вирішили розпочати слідство проти «перебіжчиків» за звинуваченням у використанні коштів КП(б)У для підпільної організації УКП, а також створити слідчу трійку в цій справі [3, арк. 82; 5, арк. 183; 7, арк. 1-1 зв.]. Із часом більшовикам вдалося взяти ситуацію під контроль й залагодити конфлікт [4, арк. 16; 6, арк. 31].

Одним із пріоритетних завдань для органів ВУЧК було встановлення географії, організаційної структури, чисельності укапістських осередків у повітах губернії й відповідно визначення масштабів політичної загрози з їхнього боку. У першій половині вересня 1921 року чекісти інформували про наявність партійних осередків УКП у Лохвицькому та Лубенському повітах, що здійснювали «деяку діяльність». При цьому укапістська організація (з тексту документу не зрозуміло, про яку саме йдеться; ймовірно, у Лубенському повіті. – Авт.) намагалася придбати зброю, поширити свій вплив у більшості випадків на селянство, розповсюджуючи серед них чутки про те, «... що партія Комуністів душить Український народ і для порятунку України потрібна партія Укапістів». Характеризуючи політичне обличчя її членів, чекісти наголошували, що це був здебільшого «Петлюрівський елемент» [8, арк. 7 зв.].

Процеси, що охоплювали Українську комуністичну партію на загальноукраїнському рівні, екстраполювалися й на регіональний. Відтак, розкол у ЦК УКП, який стався у листопаді 1921 року, спричинив розвал в організації УКП. Член Полтавського губкому Іван Запара подав заяву до ЦК УКП про вихід із партії «з огляду її повної неспроможності», а інший член комітету – Надія Омельченко, судячи з агентурних даних чекістів, перебувала «на шляху до виходу з партії». Реакція членів УКП на такі процеси була неоднозначною. Чекісти помітили, що в зв'язку з розколом «найбільш чесні елементи виходять із партії ...». Інша частина укапістів, яка залишалася в лавах УКП, більше схилилася «в бік Українського шовінізму», і часом, як, наприклад, у Кобеляцькому повіті, активно виступала проти радянської влади [2, с. 149; 9, арк. 7, 15].

За даними чекістів, на початку 1922 року загальна кількість членів УКП у повітах губернії налічувала до 100 осіб. Проте ця цифра не була сталою. Власних друкованих видань УКП в

губернії у той час не мала. Вплив на населення оцінювався чекістами як слабкий. Водночас, вони зауважували, що в повітах УКП користувалася авторитетом серед учительства й інтелігенції [9, арк. 7, 15].

Губернський центр місто Полтава не належало до осередків активності укапістів. У лютому 1922 року чекісти звітували, що «виступів УКП не помічено і тут вони себе нічим не проявляють». Попри відсутність керівного центру – губкому УКП, відзначалася наявність на Полтавщині декількох активних парторганізацій – Лохвицької повітової та Мачухівської волосної. Повідомлялося й про конкретні форми їхньої діяльності. Так, у Лохвицькому повіті було організовано Комуністичну юнацьку спілку, яка повністю перебувала під впливом парторганізації УКП. У с. Луки того ж повіту зафіксували «активний виступ проти компартії» члена парткому УКП Карпенка з провокаційними випадками проти КП(б)У. Зокрема, він заявив, «що там засилля золотопогонників», за що був заарештований [9, арк. 7]. Наведений факт свідчить, що реакція більшовиків на публічні прояви критики, образливі чи провокаційні висловлювання на їхню адресу була миттєвою й жорсткою.

Чекісти вимушені були визнати, що парторганізація УКП в с. Мачухи Полтавського повіту користувалася авторитетом серед місцевого населення, оскільки багато членів УКП були делеговані до виконкому Мачухівської волості. Очолював Мачухівську укапістську організацію колишній волосний військовий комісар Максим Сорока. Її члени намагалися відстоювати й пропагувати свою партійно-політичну програму, зокрема, були «помічені у виступі проти Компартії, особливо в питанні про організацію Червоної армії». Між окремими укапістами Харкова і Мачух велось листування, де сторони обмінювалися думками про «поточний момент» [9, арк. 7]. Отже, на місцевому рівні окремі члени УКП, використовуючи можливість легального існування, намагалися поширювати і відстоювати свої програмні вимоги у сфері національно-державного будівництва.

Із часом становище УКП в регіоні погіршувалося. Наприкінці 1922 року чекісти констатували повний розвал і розпад укапістських парторганізацій на Полтавщині й перехід їхніх членів у КП(б)У. На теренах губернії фактично залишалася незначна кількість розпорошених укапістів, не згуртованих в організацію. Зокрема станом на 1 січня 1923 року на негласному оперативному обліку Полтавського губвідділу ДПУ перебувало 50 членів УКП [10, арк. 128]. Попри невтішну оцінку становища укапістів на Полтавщині, співробітники губвідділу ДПУ зафіксували у цей період декілька яскравих випадків «агітаційних виступів окремих осіб». Останні, щоправда, за оцінкою самих чекістів, не завдали шкоди ані радянській владі, ані більшовицькій партії. Так, в с. Губське Лубенського повіту при призначенні етнічного росіянина на посаду голови волосного виконкому, укапіст Трохим Панченко, за словами чекістів, спробував «зіграти на національних почуттях селян», тобто збурити суспільні настрої. Проте ця спроба не вдалася «завдяки вжитим заходам» [10, арк. 128]. Очевидно, спрацьовувала оперативність співробітників органів держбезпеки, які відслідковували подібні процеси й швидко реагували на них. З іншого боку, «очікуваний виступ укапістів з протестом проти продподаткової компанії не виправдався; агітація спостерігалася лише в незначних поодиноких випадках» [10, арк. 128].

На початку 1923 року спостерігалися поодинокі випадки активізації укапістів у Золотоніському і Лубенському повітах. Зокрема, у січні-лютому в Лубенському повіті Сергій Порш взявся за справу формування осередку УКП. Він почав шляхом розповсюдження відповідної літератури пропагувати ідеї, вербувати співчуваючих у Лубнах, а також намагався відновити обірваний минулого року зв'язок із Києвом. У створенні осередку йому допомагав Андреев. У результаті, вдалося загітувати 9 співчуваючих осіб. Однак призначене на 6 лютого організаційне зібрання осередку не відбулося через від'їзд С. Порша у службових справах. А в березні 1923 року С. Порш узагалі припинив політичну діяльність. Чекісти зафіксували його тяжку хворобу, що й зумовило відхід від справ [2, с. 151; 11, арк. 21-21 зв., 35].

Упродовж січня-квітня 1923 року чекісти повідомляли про ведення агітації «за УКП», «проти КП(б)У» в Золотоніському повіті/окрузі укапістом Іваном Ткаченком. Останній прибув із Києва, був мешканцем села Драбове Золотоніського повіту. Роз'їжджаючи повітами, він намагався завербувати співчуваючих [11, арк. 21, 35, 60]. Утім, як повідомляли чекісти у липні 1923 року, спроба І. Ткаченка створити укапістську організацію в с. Драбове успіху не досягла. Він у приватних бесідах дискутував із деякими членами КП(б)У й отримав від них пропозицію відкрито виступити на диспуті. Однак, так і не зробивши цього, виїхав до Києва. Очевидно, що наслідки пропагандистської роботи І. Ткаченка не минули безслідно. Чекісти звітували, що в с. Драбове в розмовах селян лунало негативне ставлення УКП щодо вивезення хліба за кордон [11, арк. 124].

Попри фактичну відсутність організованої діяльності укапістів на території краю, співробітники Полтавського губвідділу ДПУ продовжували відстежувати їхню роботу й нейтралізувати її прояви. Так, у звіті за січень-лютий 1923 року у пункті «Заходи і перспективи роботи» вони зауважували: «Заходами боротьби з УКП. Поки обираємо агітаційний спосіб, шляхом контакту з організаціями КПБУ ...» [11, арк. 21-21 зв].

Поряд із цим, одним із напрямів боротьби органів ДПУ проти УКП було інспірування самоліквідаційних настроїв. У зв'язку з цим у звіті за квітень 1923 року чекісти повідомляли, що на місця було розіслано вказівки щодо можливості здійснення підготовчої роботи зі скликання з'їзду УКП. Утім надалі проведення роботи у реалізації цього напрямку унеможлилювала відсутність парторганізацій УКП на Полтавщині [11, арк. 60, арк. 89].

Вочевидь, складником цього процесу була практика публікації в пресі заяв членів УКП про вихід партії та прохання прийняти їх в лави КП(б)У. По-суті вона використовувалася більшовиками з метою морально-психологічного тиску на укапістів, поглиблення деморалізації, розколу їхніх лав і свідчила про внутрішню кризу в УКП. Так, у травні 1923 року у Полтаві відбувся остаточний розрив (вихід) з УКП з публікацією відповідного оголошення в місцевій газеті «Голос Труда» Андрія Животкова, Володимира Животкова і Адама Кособуцького. Вони мали намір перейти до КП(б)У. Цю подію можна вважати резонансною, адже названі особи належали до керівної верхівки УКП: в 1921 році В. Животков був членом ЦК УКП, А. Кособуцький – губкому УКП Донбасу, А. Животков – ЦК УКРІОСу. Така ж ситуація спостерігалася і в Лубнах, де секретар УКП Лубенського округу Сергій Порш «відмовився від організації УКП» і мав намір вступити в КП(б)У після отримання рекомендації від комуністів у Полтаві [11, арк. 85, 89]. У зв'язку з цим у звіті за травень 1923 року у пункті «Заходи боротьби і перспективи ДПУ» чекістами зазначалося: «Вказівку Центру про агітацію за розпад УКП вдається частково, як видно із звіту, виконати лише в частині одноосібних визнань переваг КПБУ ...» [11, арк. 85]. Отже, це свідчить про причетність спецслужб до розгортання подібних ліквідаційних процесів щодо альтернативних партій.

Про вплив описаної події на настрої укапістського середовища краю висловлювався секретар Полтавського губкому КП(б)У в політичній доповіді за травень 1923 року, адресованій ЦК КП(б)У і ЦК РКП(б). Він прямо вказував на «розкладання» серед активних діячів УКП, особливо в зв'язку з розміщенням оголошення членів ЦК у «Голосі Труда» про вихід з УКП членів ЦК із проханням прийняти їх у лави більшовицької компартії [12, арк. 36].

Водночас, на тлі публічного розриву укапістів із своєю політсилою, розкладання їхніх осередків, чекісти зафіксували поодинокі вияви активізації. Так, у травні 1923 року у Великих Сорочинцях Миргородського району Лубенського округу зафіксовано інцидент, спричинений інструктором УКП Митрофаном Курочкіним, що прибув із Києва. На зібранні селян, влаштованому з приводу вбивства більшовицького діяча Воровського, він виступав перед публікою з критикою радянської влади, розтлумачував програму УКП. Можна припустити, що зміст промови мав гострий характер, адже нею, за словами чекістів, укапіст намагався збурити присутніх селян проти КП(б)У і радянської влади. Утім йому не вдалося уникнути покарання. Лубенським окрвідділенням ДПУ М. Курочкіна притягнули до відповідальності, й у якості запобіжного заходу з нього взяли підписку про явку до губвідділу ДПУ в Полтаві. Оскільки останнє він не виконав, у червні чекісти розгорнули пошуки його місцеперебування. А вже у звіті за липень вони повідомляли, що М. Курочкін виїхав у Київ, тому його справу передали до Київського губвідділу ДПУ [11, арк. 85, 89, 124].

У липні 1923 року оперативники повідомляли, що виїзд із с. Луки Лохвицького району Роменського округу деякої кількості членів КП(б)У і комсомолу у зв'язку з проведенням територіальної реформи, зумовив пожвавлення укапістів колишнього Лукського осередку УКП. Зокрема, в останніх існувала тенденція до відновлення парторганізації в с. Луках. Вона виявилася у проведенні укапістами внутрішньопартійної роботи, регулярних зібрань по п'ятницях. Крім цього, у липні в с. Черняхівка Ковалевського району Золотоніського округу укапіст Матвій Крамний опублікував у «Живій газеті» вірш антибільшовицького змісту, чим привернув до себе увагу співробітників органів ДПУ [11, арк. 124, 125-125 зв.].

Значний вплив на подальшу долю УКП мало рішення Комінтерну про необхідність її злиття з КП(б)У, ухвалене у грудні 1924 року. До початку 1925 року більшість осередків УКП на Полтавщині повністю дезорганізувалися. Як наслідок у регіоні залишилися лише два осередки УКП – у Полтаві та Лохвиці, при цьому останній фактично не діяв.

З іншого боку, чекісти відзначали існування впливу УКП у студентському середовищі Полтавського Інституту народної освіти (ІНО). За їхнім висновком студентський склад цього навчального закладу був «... найреакційнішим ...», де здебільшого не викорінена ще жовто-блакитна ідеологія ...». Разом із тим вони зауважили, що більшість членів Полтавської організації УКП на той час походила з числа тогочасних та колишніх студентів ІНО [2, с. 152; 13, арк. 41].

Разом із тим на початку січня 1925 року продовжувався вихід окремих осіб із партії. Так, у Лохвицькій організації 4 особи подали заяви в пресі про вихід з УКП і розрив з її ідеологією [13, арк. 15]. При цьому для Полтавської парторганізації УКП було характерним поповнення її лав новими кандидатами уже після ухвалення постанови Комінтерну про злиття, зокрема, шляхом затвердження зворотнім числом «стажерів» у якості кандидатів [13, арк. 40]. У результаті на початку лютого укапістська парторганізація у Полтаві нараховувала 3 дійсних члени, 10 кандидатів і 5-7 стажерів [14, арк. 93]. Загалом, діяльність активу Полтавської організації УКП у лютому була зосереджена на підготовчій роботі по скликанню губернської наради УКП, вироблення резолюцій тощо [15, арк. 1]. Крім цього, у лютому укапісти у Полтаві влаштовували зібрання марксистського гуртка, на яких ставилися питання про значення революції 1905 року, троцькізм і т.п. [13, арк. 100].

У свою чергу Лохвицька організація УКП почала розкладатися ще до згаданої вище постанови Комінтерну, й будь-яких форм діяльності в січні-лютому 1925 року не проводила. На початку березня в ній нараховувалося всього 3 особи. Із них лише секретар Т. Табурянський займався партійною роботою, в той час як інші двоє – зовсім бездіяли і не підтримували між собою зв'язку [15, арк. 3].

23 лютого 1925 року Полтаву, дорогою до Києва, відвідав член політбюро УКП Авдієнко. Він виголосив період місцевими укапістами гостру за змістом доповідь стосовно взаємовідносин УКП із КП(б)У. Він уважав, що після злиття укапісти мали твердо стояти на своїх попередніх позиціях і в подальшому розповсюджувати ідеї УКП. За оцінкою чекістів, промова Авдієнка справила на слухачів сильне враження, підбадьорила і пожвавила їхній настрій, зміцнила віру в правильності обраної тактики і позиції УКП [15, арк. 1-3]. Отже, фактично Авдієнко розглядав вступ усіх укапістів до КП(б)У не з подальшою асиміляцією і розчиненням в її лавах, а з продовженням реалізації через неї своїх ідеологічних постулатів.

26 лютого 1925 року в Полтаві відбулася губернська нарада УКП. Серед інших в її роботі взяли участь секретар Лохвицької організації УКП, один член УКРЮСу, а також завідувач агітпропвідділу Полтавського губкому КП(б)У. На ній було оформлено офіційне приєднання до резолюції Комінтерну про розпуск УКП і злиття з КП(б)У, а також проведено вибори делегатів на всеукраїнський з'їзд УКП у Харкові [2, с. 152; 13, арк. 167; 14, арк. 94; 15, арк. 3].

Як повідомляли чекісти, рішення всеукраїнського з'їзду УКП про саморозпуск і входження в КП(б)У не задовольнили ані його полтавських делегатів, ані членів Полтавської організації УКП загалом. На з'їзді полтавські делегати були названі угодовцями з огляду на включення, за наполяганням губкому УКП, до своєї резолюції пункту, неприйняттого для УКП. Предметом невдоволення став механізм прийому в КП(б)У, що мав здійснюватися в результаті персонального розгляду анкет членів і кандидатів УКП, а не шляхом масового злиття двох партій. Відтак існувала вірогідність того, що не всі укапісти могли безперешкодно потрапити до лав КП(б)У [16, арк. 6]. Утім Полтавське губбюро УКП продовжувало в березні здійснювати підготовчу роботу щодо ліквідації парторганізації згідно постанови з'їзду [16, арк. 6, 37].

На засіданні бюро губкому КП(б)У від 12 березня 1925 року було розглянуто постанову паритетної комісії стосовно прийому членів УКП у КП(б)У. У результаті агітпропвідділу доручили негайно перевести укапістські марксистські гуртки в більшовицьку партійну мережу, виділивши керівників і втілити в життя постанову про архіви УКП.

Отже, аналіз документів свідчить про фактичну відсутність на Полтавщині у 1920-1925 роках активно діючих партосередків УКП. Укапісти на території окремих районів/округів і населених пунктів краю відзначалися персональною активністю, намагаючись відстоювати свою програму, нерідко вдаючись до критики політики влади. Утім, не маючи реальних важелів впливу на державну політику, УКП не вдалося реалізувати свою програму національно-державного будівництва як на Полтавщині, так і в республіці в цілому. Застосування більшовиками щодо осередків та представників УКП на місцях різних утисків, репресій, тактики розкладання членських рядів організації призвело до публічного виходу укапістів з партії та переходу в лави КП(б)У. У підсумку політичний шлях Української комуністичної партії завершився повним

саморозпуском її партійних осередків і входженням укапістів до лав КП(б)У. Пізніше, у період масових репресій, чимало колишніх укапістів стали їхніми жертвами.

Список використаних джерел

1. Бабенко Л. Л. Ліквідація небільшовицьких політичних партій на Полтавщині в першій половині 1920-их років : навч. посіб. / Л. Л. Бабенко, С. М. Ляхівненко. – Полтава : АСМІ, 2009. – 120 с.
2. Ревергук В. Я. У боротьбі за волю України (Визвольні змагання на Полтавщині 1920-1925 рр.) / В. Я. Ревергук. – Полтава : Полтавський вісник, 2000. – 186 с.
3. Державний архів Полтавської області (далі ДАПО). – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 6.
4. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 8.
5. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 9.
6. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 10.
7. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 13.
8. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 28.
9. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 50.
10. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 49.
11. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 80.
12. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 74.
13. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 143.
14. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 146.
15. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 147.
16. ДАПО. – Ф. П-9032. – Оп. 1. – Спр. 144.

D. V. Statsenko

UKRAINIAN COMMUNIST PARTY IN POLTAVA REGION IN THE LIGHT OF ARCHIVAL SOURCES (THE FIRST HALF OF 1920)

In the article based on unpublished archival documents the forms of activity and the process of ascent from the political arena of Poltava region of the party society of the Ukrainian Communist Party (UCP) are revealed. In the Poltava region, the Ukrainian Communist Party had an extensive network and support for the political program, its social and national components. Attention is focused on the features of the ideology of the party views on national issues, which determined the conflict-based nature of its existence in the conditions of the Bolshevik dictatorship. Special attention is paid to the analysis of the manifestations of the political activity of the Ukapists on the ground in the absence of an actual ramified party network in the region. In particular, there are facts of mass dissatisfaction with the policy of the Bolsheviks, the withdrawal from the rows of the Communist Party of the Bolsheviks of Ukraine (CPBU) by the leaders of the Kobelyatsky district and joining the Ukrainian Communist Party(UCP).

In this connection, the involvement of the Soviet secret services (UEC – SPA) in the process of internal expansion of this political force through provocations, repressive pressure, discrediting of its individual members, etc. is shown. The archival documents testify to the establishment of close political oversight by members of organizations UCP. Security officers have information on the number of members and the effectiveness of the party branches, analyzed the dynamics of their political attitudes.

The reasons for criticizing the internal policy of the Bolshevik authorities are shown by the members and sympathizers of the UCP. There are attempts to organize actions against the measures of Soviet government and their consequences. The Bolsheviks, through means of agitation and propaganda, tried to persuade the Okapists of Poltava region to voluntarily enter the CPBU. Based on archival materials, the article personalizes the processes of party life, internal connections and specific events. As a result of the Bolsheviks' implementation of the course on the formation of a one-party system, the political path of the UCP culminated in the self-liquidation and the entry of the remains of the organizations of the Okapists of Poltava region to the ranks of the ruling Bolshevik Party. The archival sources convincingly demonstrate the hopelessness of the activities of non-Bolshevik parties under dictatorship.

Keywords: *Ukrainian SSR, Poltava region, Ukrainian Communist Party- UCP, Communist Party of the Bolsheviks of Ukraine- CPBU, All-Ukrainian Extraordinary Commission – UEC, State Political Administration – SPA.*

Надійшла до редакції 28 вересня 2017 року

* * *